

Vörös Zoltán

Afrika Ma

Szerkesztette: Tarrósy István – Csizmadia Sándor:
IDResearch Kft./Publikon Kiadó, Pécs, 2010., 422 oldal.

EGY KÖTETRŐL könyv n y ű beszélni, ha mindvégig szem- és fültanúi vagyunk elkészülésének, de nehéz kritikusan megszólalni, ha recenziót kell róla írunk. Márpedig egy könyvkritika írásának, ha úgy tetszik árnyoldala is van: a süszkségserű bírálóat. Azzal a céllal vettem kézbe a könyvet, hogy segítsen kötet és olvasó, célközönség egymásra találását és bemutassam a magyarországi Afrika-kutatás jelenlegi helyzetét, nem elhallgatva a negatív dolgokat sem.

Tarrósy István 2007 óta álmódott egy összefoglaló kötetről, az Afrika Tanulmányok folyóirat oldalvizein és a 2007-e pécsi Afrika konferencia jóvoltából egyre csak gyűltek az anyagok, jöttek az ötletek, melyek egy önálló könyvért kiáltottak. Szerkesztőtársával, Csizmadia Sándorral végül nekiláttak a megvalósításnak és formálódott a kiadvány, mely nem kisebb vállalkozást, mint napjaink Afrikájának bemutatását tűzte ki célul. Nem tehetem meg, hogy a recenziót nem a szerkesztők preambulumaival kezdem, mert fontos dolgokat szögeznek le bevezetőjünkben. A szerkesztők sem az afro-pesszimista, sem az afro-optimista álláspontot nem tekintik és a kötet szerkesztése, az anyagok olvasása és lektorálása során nem tekintették sajátjuknak: a tucatjával megjelenő, akár egyik, akár másik oldal mellett érdekből vagy pusztán tudatlanságból voksukat letevő „írók” tucat-„művei” mellett pedig ez igazán nagy szó. Egy olyan vállalkozás ez, állítják, mely ismeretterjesztő jelleggel akarja bemutatni Afrikát a remélhetőleg gyarapodó számú, kontinens iránt érdeklődő olvasónak. A szerkesztők egyik tételmondata, hogy Afrika felértékelődőben van. Talán vitára okot adó állítás ez, de talán ez is a céljuk vele. Alakuljon ki diskurzus hazánkban is a kontinensről (ne csak szakmai berkekben, hanem akár politikai-döntéshozói szinteken, mint ahogy az a környező országokban mind történik), az ott zajló folyamatokról, ne menjünk el szótlánul a kontinens mellett. Mert akár optimisták, akár pesszimisták vagyunk,

akár hiszünk a felértékelődésben, akár nem – Afrika szerepe globalizált világunkban igenis jelentős. A tanulmányok pedig alátámasztják ezt a tényezőt.

A kötet napjaink Afrikájának bemutatását nem egy részterületre fókuszálva kívánja megtenni, hanem nézőpontok sokaságát felhasználva politikai, társadalmi, kulturális és gazdasági szempontból akar ízelítőt adni a kontinensből – és talán helytelen az ízelítő szót használnom, abból a szempontból, hogy a kötet igen is mély és alapos, szakmailag is releváns kutatásokat tartalmaz. Az igen vastkos könyv elolvasása után pedig elismerően bólinthatnak az Afrikát valamelyest ismerők és biztosan elégedettek lesznek az Afrikával ismerkedők: a kötet ugyanis nem köntörfalaz, nem egy idealizált kontinenset kíván bemutatni, hanem egy bő mérítést ad abból ami ezen a sokszínű földrészen történik: ez Afrika ma. Nem akar se többet, se kevesebbet mondani, mint amit el lehet és amit nyíltan el kell. Polgárháborúk és államkudarok, min-taállamok, vízproblémák, a kontinens egyik legmegdöbbentőbb intézménye, a gyerekkatona-ság, a segélyezési politikák és kultúra minden mennyiségben. Aki az idealizált Afrikát kívánja megtalálni, rossz helyen jár, aki Afrikára, a sokszínű kontinensre kíváncsi, az viszont lépjen beljebb, merüljön el a földrész sikereiben és kudarcaiban gazdag történelmében, valamint a földrész utánozhatatlanul vegyes kultúrájában.

A kötet 22 tanulmányát jegyző 22 kutató leg-többje elismert és ismert szaktekintélye témájának, többen testközelből is látták, érezték, átélték azt, amit kutatnak és amit megismertetnek. A tartalomjegyzék böngészésekor már biztosak lehetünk benne, a ma Afrikával foglalkozó kutatók nagy része jelen van írásával. Talán a tanulmányok címének elolvasását követően éri az olvasót az első kértely: vajon mennyire sikerült a kitűzött célokat elérni, napjaink Afrikáját bemutatni ennyire szerteágazó tematikával, ennyire széles spektrummal, ennyiféle tanulmánnyal. Vélhetően a szerkesztőkben is

felörlött a szétaprózódás veszélye, ezért igyekeztek négy, hol jól, hol kevésbé jól lehatárolható fejezetet kialakítani.

Az első fejezet hat tanulmánya az állam és államiság afrikai megjelenésének kérdéskörét járja körül. Tarrósy István a politikai elméletekről és módszertanokról írt, Benkes Mihály az afrikai államiság természetét és a nemzetközi rendszert járta körül, Csizmadia Sándor Az afrikai államhatároktól a háttérben Afrikáig címmel írt tanulmányt, míg Búr Gábor a sajnos oly általános afrikai államkudarckról publikált. Az első négy tanulmány talán a kötet legnagyobb vívmánya, az Afrika-kutatás krémje sorakozik itt fel és tanulmányaikban legfőképp eligazodni segítenek az afrikai politika világában, az afrikai politikai helyzetben. Tehát nem csupán leíró, bemutató jellegű, hanem irányadó munkák ezek, melyek segíthetnek értelmezni az afrikai folyamatokat, felfedik a valóság gyökereit. Szabó Loránd izgalmas írása a feldarabolódással fenyegetett Kongói Demokratikus Köztársaságba kalauzol bennünket, hogy végül Patty Petra sorain keresztül megismerjük a tunéziai fejlődési modell sajátosságait, mely valóban modernizációt jelentett a több mint fél évszázada független állam számára.

A második fejezet az afrikai identitások, afrikai konfliktusok címet kapta, a kontinensen zajló fő konfliktusok ebben a fejezetben olvashatók, melynek különlegessége, hogy négy, nem magyar származású kutató tanulmánya is helyet kapott benne. Tadesse Eyassu roppant aktuális témát, Afrika Szarvának, a modernkori kalózkodás gócpontjaként számon tartott térségnek politikai-hatalmi és nemzeti identitási problematikáját mutatja be. Stephen Langole a Nílus-problematikáról írt tanulmánya a konfliktus lehetséges megoldási lehetőségeit mutatja be, egy olyan térségben, mely egyre inkább ki van téve a vízhiánynak, miközben az itt elterülő államok népessége folyamatosan növekszik. Lehet, hogy eddig keveset hallottunk a gyerekkatonaságról, mely Afrika-szerte elterjedt probléma, számunkra – szerencsére – idegen intézmény, Besenyő János írása azonban bemutatja a sanyarú sorsokat. Szliman Ahmed egy megoldatlan geopolitikai konfliktust tár elénk, írásában vázolja Nyugat-Szahara helyzetét, hisz a terület egy erőteljes nemzetközi fellépés hiányában végképp beolvadhat az elnyomó Marokkói Királyságba. Aboubacar Abdullah Senghore gambiai kutató a gambiai demokratikus kormányzásról és a sajtószabadságról írt tanulmányában emberjogi nézőpontból. A fejezetet Suha György, a nemzetközi segélyezési rendszert ostromozó sorai zárják.

A kötet második fele a Tradíció és átalakulás valamint a Nyelv, nyelvpolitikák és irodalmi reprezentációk címet kapta, és olyan tanulmányokat vonultat fel, melyek az afrikai kultúra sokszínűségét hivatottak bemutatni. Ezen tanulmányok jelentősége, hogy olyan kulturális értékeket, tradíciókat mutatnak be, melyekről máshonnan nehezen hallanánk, a kötet közel hozza hozzánk ezen értékeket – melyek talán nem is állnak tőlünk olyan messze.

A harmadik fejezetet Fekete Mária Gondolatok a Bölcső körül című gondolatmenete nyitja, emlékeztetve mindenkit arra, hogy mindannyian egy közös őstől származunk – Afrikából. Biernaczky Szilárd egy nyugat-afrikai hőseposzt tár elénk Szungyata, avagy a Mali Birodalom alapításának története címmel, Vityi Dorottya az Edo világról írt, Tesfay Sába pedig Hagyomány és modernizáció az eritreai földhasználatban címmel közöl tanulmányt. Jasper Kata Núbiai „valóság” a színpadon című tanulmánya igazi kuriózum, a turizmusnak egy kis falu lakói életére gyakorolt hatásait mutatja be. Szénászy Mária a lerombolt alexandriai könyvtár helyére felépített új könyvtárról írt, Varga Róbert az 1990-es évek nyelvi egységesítő törekvéseit mutatja be Algériában, míg Gúti Erika a Dél-afrikai Köztársaság nyelvpolitikájának tanulságait mutatja be nekünk. Kármán Marianna az afrikai irodalomtörténet-írói szemlélet megújításának szükségességéről írt, végül Illés Zoltán tanulmányát olvashatjuk Tunézia nemzeti költőjéről, aš-Šabbíróról.

Érezhető, hogy hosszú hónapok munkájának eredménye ez a kötet, a szerkesztői feladatok közé ugyanis nem csupán az tartozhatott, hogy átnézzék és szerkesszék a beküldött tanulmányokat, hanem, hogy olyan ívet adjanak a kötetnek, mely elbír egy ilyen óriási vállalkozást. Összegezve, a kötet rendkívül sokat nyújt és csupán kevés csalódást tartalmaz: a 22 tanulmány közé ugyanis került pár kevésbé élvezetes anyag – ám témájukat tekintve ezek így is kuriózum írások.

És végül, de nem utolsósorban meg kell említenünk az Afrika ma érényeit is, rendkívül igényes, fűzött formátumú könyvről beszélünk, melyet remélem egyféle nyitásnak tekinthetünk, valami új és izgalmas megszületésének: alakuljon ki ismét virágzó kutatói élet az afrikai kontinens kapcsán, jelenjenek meg ismét jelentős alkotások itthon – hazai kutatóktól, ahogyan azt a szerkesztők, Tarrósy István és Csizmadia Sándor is szeretnék elérni. És a kötet akkor okozná a legnagyobb csalódást, ha önálló alkotás maradna, mert végig éreztetni velünk a könyv: Afrika óriási kontinens és nagyon sok mindent el kell még róla mondani.